

Урок 2

Словосполучення і речення. Головні члени речення. Просте речення

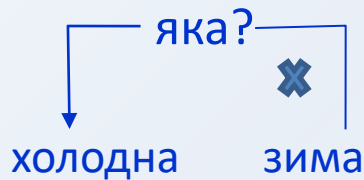

СИНТАКСИС – розділ граматики, що вивчає будову й граматичне значення словосполучень і речень.

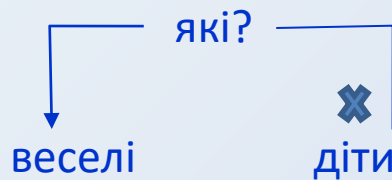
СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ – синтаксична одиниця, утворена поєднанням двох або більше повнозначних слів на основі підрядного зв'язку.

Головне й залежне слово як компоненти словосполучення

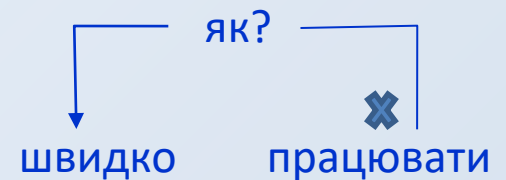
яка?
холодна зима

які?
веселі діти

як?
швидко працювати

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

Слово, від якого ставиться питання, є **ГОЛОВНИМ**, а інше, до якого ставимо питання, – **ЗАЛЕЖНИМ**.

ДО СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ НЕ НАЛЕЖАТЬ:

❑ сполучення повнозначних слів із неповнозначними:
біля школи;

❑ граматичні форми умовного, наказового способів, складена форма майбутнього часу, складена форма вищого (найвищого) ступенів порівняння прикметників та прислівників: *ходив би, буду співати, більш хитрий;*

❑ фразеологізми: *бити байдики;*

❑ граматичні основи: *час летить;*

❑ однорідні члени речення: *день і ніч.*

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

Граматичний зв'язок між словами в словосполученні здійснюється за допомогою закінчень або закінчень і прийменників. Порушення такого зв'язку призводить до появи граматичних помилок, які вчитель позначає на берегах зошитів літерою Г.

Розподільний диктант

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ	ІНШІ СПОЛУЧЕННЯ СЛІВ

Цікава зустріч, наше захоплення, зрозуміли завдання, дійшли істини, дуже цікаво, головне слово, залежні слова, прямуємо дорогою, вирушити в подорож, дівчатка й хлопчики, у будинку, на землі, ми прямуємо, морочити голову, у словосполученні, упійматися на гарячому.

Ключ – розподільний диктант

СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ

Цікава зустріч, наше захоплення, зрозуміли завдання, дійшли істини, головне слово, залежні слова, прямуємо дорогою, вирушити в подорож.

ІНШІ СПОЛУЧЕННЯ СЛІВ

Дуже цікаво, дівчатка й хлопчики, у будинку, на землі, ми прямуємо, у словосполученні, морочити голову, упійматися на гарячому.

Розбір словосполучення

Крок 1.

глибока вода ✕

Крок 2.

глибока вода ✕

Крок 3.

глибока вода ✕

Прикм. ім.

Крок 4.

глибока вода ✕

глибока вода (за допомогою закінч.)
Прикм. ім.

Визначте головне й залежне слово у словосполученнях.

Добрий господар, хатка біленька,
квітками обсаджена, помурував
будинки, приходить до брата,
гарна дівчинка, швидко писати.

Ключ

Добрий господар, хатка біленька,
квітками обсаджена, помуровав
будинки, приходить до брата,
гарна дівчинка, швидко писати.

Кодовий диктант

Подані словосполучення розподіліть на лексичні (1) та фразеологічні (2).

Бабине літо.

Тепле літо.

На повний голос.

Жіночий голос.

Як риба з водою.

Джерельна вода.

Лісові ягоди.

Одного поля ягоди.

Морський вовк.

Морська хвиля.

Ключ – кодовий диктант

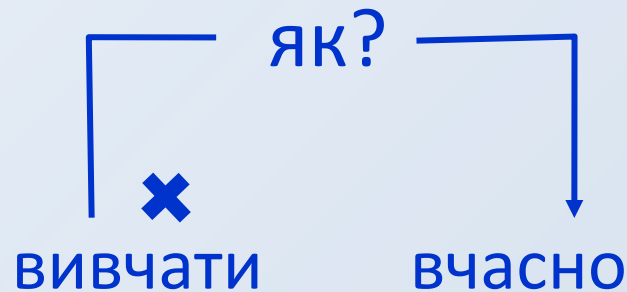
Бабине літо.	2
Тепле літо.	1
На повний голос.	2
Жіночий голос.	1
Як риба з водою.	2
Джерельна вода.	1
Лісові ягоди.	1
Одного поля ягоди.	2
Морський вовк.	2
Морська хвиля.	1

Словосполучення	
лексичні	1
фразеологічні	2

До поданого головного слова доберіть залежне,
утворивши словосполучення.

Перемагати ..., вивчати ..., попрощатися з ..., шість
...,гай, співали ..., працювати..., сміятися з...,
...день.

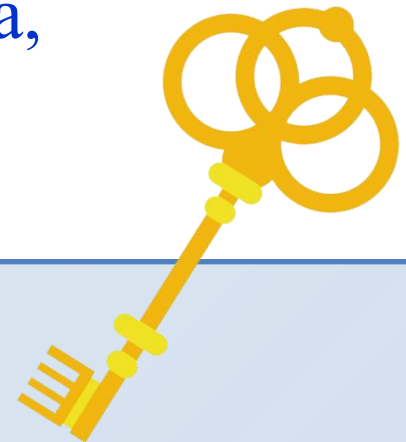

Випишіть правильні словосполучення.

- Брати участь – приймати участь,
- дякувати мамі – дякувати маму,
- сміятися з нього – сміятися над ним,
- завітна мрія – заповітна мрія,
- закалятися змалечку – загартовуватися змалечку,
- наймати квартиру – знімати квартиру,
- капризна погода – примхлива погода,
- листати сторінки – гортати сторінки.

Ключ – правильні словосполучення

- Брати участь – приймати участь,
- дякувати мамі – дякувати маму,
- сміятися з нього – сміятися над ним,
- завітна мрія – заповітна мрія,
- закалятися змалечку – загартовуватися змалечку,
- наймати квартиру – знімати квартиру,
- капризна погода – примхлива погода,
- листати сторінки – гортати сторінки.

Гра «Вірю — не вірю»

1) Словосполучення утворено з головного і другорядного слова?

2) Сполучення слів «добро і зло» є словосполученням?

3) Словосполучення називає предмети, їх ознаки і дії точніше, конкретніше, ніж слово?

4) Сполучення слів «львівський борщ» є непоширеним словосполученням?

5) Поширеним є сполучення слів, що складається з трьох і більше слів?

6) Сполучення слів «буду працювати» є словосполученням?

7) Чи вірите ви, що підмет і присудок можуть бути словосполученням?

8) Чи вірите ви, що сполучення слів «бити байдики» є словосполученням?

9) Чи вірите ви, що слова в словосполученні пов'язані за змістом і граматично?

10) Чи вірите ви, що сполучення слів «діти читають» є словосполученням?

11) Чи впевнені ви, що в словосполученні «цікава книга» головне слово – «книга»?

12) Чи вірите ви, що зі словосполучень складається речення?

Ключ до гри «Вірю — не вірю»

1. Ні.

2. Ні.

3. Так.

4. Так

5. Так.

6. Ні.

7. Ні.

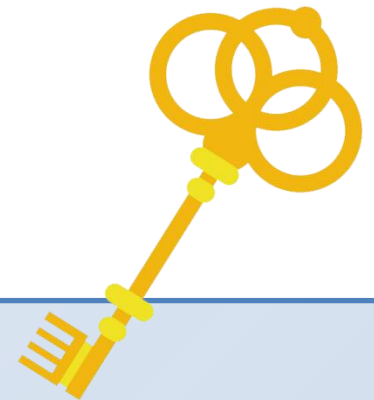
8. Ні

9. Так.

10. Ні.

11. Так.

12. Так.

РЕЧЕННЯ – це слово або група слів, що виражають відносно закінчену думку. Речення передає повідомлення, питання або пораду, прохання, наказ; засіб вираження думки.

Основні ознаки речення:

- наявність закінченої думки;
- інтонаційна завершеність;
- наявність граматичної основи;
- граматичний зв'язок між усіма словами.

Проаналізуйте таблицю.

СЛОВО	СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ	РЕЧЕННЯ
Ромашка.	Лугова ромашка.	Лугова ромашка — польова царівна
Осінь.	Різнобарвна осінь.	Різнобарвна осінь прийшла до нашого міста.
Мріяти.	Мріяти про весну.	Пожовклі трави у лугах мріяли про весну.

ГОЛОВНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

ПІДМЕТ

Відповідає на питання:
хто? що?

ПРИСУДОК

Відповідає на питання:
*що робить предмет?
що з ним роблять?
яким він є?
хто він такий?
що він таке?*

БУДОВА ГРАМАТИЧНОЇ ОСНОВИ

СКЛАД ГРАМАТИЧНОЇ ОСНОВИ	ПРИКЛАДИ
Підмет і присудок	Дуб ще не скинув свого вбрання.
Один присудок і декілька підметів до нього	Тільки ялинки й сосни стоять зелені.
Один підмет і декілька присудків до нього	Сонце вже звернуло з обіду і хилиться на захід.
Один головний член речення	Снігом засипало все: землю, опале листя, дерева.

Секрети синтаксису

- Речення, граматична основа яких складається з підмета й присудка, називаються *двоскладними*.

- Речення, які мають один головний член (тільки підмет або тільки присудок) називаються *односкладними*.

Кодовий диктант

Позначте цифрою 2 двоскладні речення, а 1 – односкладні.

Теплий, погожий ранок.

Розвидняється.

Сонечко сміливіше розправило промінчики-руки.

Не спить вже моє місто.

Прокинувся і я.

Радію новому дню.

Ключ – кодовий диктант

Теплий, погожий ранок.	1
Розвидняється.	1
Сонечко сміливіше розправило промінчики-руки.	2
Не спить вже моє місто.	2
Прокинувся і я.	2
Радію новому дню.	1

Речення	
односкладні	1
двоскладні	2

Поєднайте частини речень. Запишіть їх. Підкресліть граматичну основу в кожному реченні.

1. На те й голова.
2. Намолов сім.
3. Щоб у ній розум був.
4. Мішків гречаної вовни.
5. Живе слово дорожче.
6. З великої хмари.
7. Ніж мертва літера.
8. Малий дощ.
9. Коли люди до тебе добрі.
10. Правда.
11. То ти будь ще добріший.
12. Світліша за сонце.

Ключ – поєднання частин речень, граматичні основи

1. На те й голова, щоб у ній розум був.

2. Намолів сім мішків гречаної вовни.

3. Живе слово дорожче, ніж мертва літера.

4. З великої хмари малий дощ.

5. Коли люди до тебе добрі, то ти будь ще добріший.

6. Правда світліша за сонце.

Самостійна робота

Запишіть у два стовпчики:

- 1) словосполучення;
- 2) речення.

Голосно співати, любий друг, усе затихло, щира бесіда, йшов дощ, вікно запотіло, настала осінь, осінній вечір, лапятий сніг, сніг розтанув.

Ключ – самостійна робота

Словосполучення

Голосно співати,
любий друг,
щира бесіда,
осінній вечір,
лапатий сніг.

Речення

Усе затихло.
Йшов дощ.
Вікно запотіло.
Настала осінь.
Сніг розтанув.

